

V SIROTIŠČU

KATARINA ŠPUROVA

Govori! —

Anka gleda v tla.

— Vsak dan te bom tepla. Tako dolgo te bom tepla, dokler se tega ne odvadiš. Razumeš? —

Anka je stara šest let. Niso je peljali k zdravniku. Zjutraj jo v garderobi, ko je že oblečena in počesana, tepejo.

— Zakaj si se pomočila? —

Anka ne ve odgovoriti. Prefekta razkačeno vpije: — Zakaj si se pomočila ... ti? —

Na hodniku že čakajo dečki. Prefekta Jurička je nestrpna:

— Šte gotove, tam? —

— Po dve in dve! — Doli po stopnicah, v kuhinjo.

— Gospa, ti danes ne dobijo kruha! —

— Tako? Lepo. —

Tako se pričinja dan v sirotišču. Šepava Bara naliva prežgano juho v krožnike in meče kruh po mizi. Vsakemu kos.

— Daj — šepeta Horvat in iztega pod mizo roko proti sosedu. Za njim stoji prefekta, namesto kruha je dobil udarec po roki.

Potem grem v šolo. Iz sirotišča, doli po bregu, v mesto. Trudno, brez volje, in včasih bi koga zaustavila. Bila sem tepena ... ne jaz ... Anka. Bolna na mehurju. In vi ... ljudje — ali nihče ni odgovoren za Anko, za vse nas tam zgoraj?

— Nihče — pravi Vera. Vera je toliko stara kakor jaz. Ona daje danes »žur«. Sedi za klavirjem in včasih nagne glavo čisto nazaj. Takrat se ji dolgi kiti dotikata preproge na tleh. Z' dolgimi, belimi prsti udarja po tipkah. Čudna pesem vre izpod njenih prstov. Ankino presunljivo jokanje slišim v tej pesmi. Blaž ostane danes ves dan brez kruha. Jaz ne morem živeti. Hotela bi planiti k Veri in njene prste, ki igrajo ... kako so lepi ... kako tu boli ... ne igrati ... ne več igrati, Vera!

Hotela bi si zakriti lice in vpiti. Zdaj so navili gramofon. Vera in Jelka plešeta. To je ritmičen ples. Rdeča roža na Verinem ramenu poskakuje. Včasih odpre vrata Verina mama in se nasmehne v sobo: — Imate vsega, Vera? —

Oblečena je v črno svileno obleko. Zdaj vem, kako tu živijo. Kako lepo tu živijo. Kako rada bi dala materi malo te čokolade. Oče zdaj dela luknje v sneg. Opoteka se v stari, raztrgani suknji po cesti in se vsekuje v roko ...

Verini čevlji so mi preveliki za tri številke. Vrata cerkve so odprta. Daleč spredaj, na glavnem oltarju, je naslikan Kristus.

Pridite k meni vsi, ki ste obteženi, — piše okrog njegove glave.

Spotaknem se nad stopnico. Tu je mir, v tej veliki, mračni cerkvi. Najine oči se srečujejo. Ne verujem v njegovo božanstvo. Kaj vse lahko napravi bog z mezincem svoje roke. In vendar ta neskončno dobri in pravični bog niti z mezincem noče zganiti. Pri Veri je še »žur«. Še plešejo

in jedo čokolado. Moja mati... kje so dokazi tvoje dobrote, ti pravični bog?

— Darujte za svetega očeta! — Skrinja za milodare. Suha dlan, polna zarez, črna, hrapava dlan spušča v odprtino novc. To je materina dlan, to so dlani ubogih žena, njihovi zadnji dinarji, saj so jim povedali zgodbo o svetopisemski vdovi, ki je dala zadnji novčič božjemu sinu.

— Darujte po svojih močeh, darujte za svetega očeta! —

Hotela bi imeti moč besede, da bi odprla oči ljudem. Vrnite se, žene, sveti oče ne potrebuje vašega denarja! Bog ne potrebuje vaših zadnjih dinarjev!

Ne, ti nisi bog. Ti si samo naslikano božanstvo in ne moreš nič za to, da pred tvojim oltarjem in v tvojem imenu trgujejo.

Dolga je pot od Vere do sirotišča, od desetih toplo zakurjenih sob do učilnice, kjer prefekta Jurička bije s šibo po klopeh, po mizi in po glavah otrok.

— Kdo si ti? Misliš, da si grofova hči? Vlačuge so vaše matere, vse po vrsti. Vlačile so se po nočeh okoli, a mi naj vas hranimo... palače vam zidamo... Sad ne pade daleč od drevesa! —

Elza joče. Elza ni kriva za grehe svoje matere, ki je nikdar ni videla. Sklanjam se nad knjigo in naglo ponavljam nalogo. Latinske besede v slovarju plešejo. Samostalniki moškega spola na —us.

Potem rišem geometrijske like v zvezek. Zunaj je belo drevje, bela cesta, beli krovi hiš. Zunaj je dolg zimski dan, misli so izmučene, hotele bi božanja.

Pišem pismo nekemu, ki ga nikdar v življenju ne bom pozabila.

— Gospod učitelj! Ne verujem več v boga. Ne verujem v geometrijske like. Ne verujem drobni Badovinčevki.

Ali je bog? Ne čutim ga. Včasih se zdim sama sebi raztegnjena čez ves prostor, ali se pa sploh ne zavedam. Včasih se pa zavedam s tako močjo, da bi morala vpiti...

Nisem mu napisala, da ga ljubim. Da bi se hotela vrniti k njemu, v zadnjo klop na Cvenu.

Čemu risati geometrijske like? Ne morem več nazaj. Preteklost, — ali naj bežim za tabo? Polomila bi si noge, a dohitela te ne bi. Kako ste dobri... kako ste bili dobri, gospod učitelj! Gospa Badovinec razlaga kvadratične enačbe. Ne to, gospa Badovinec. Povejte — neznanka življenja, neznanka, ki jo iščem, ki jo tako skrivate pred nami — neznanka — lepo naslikani Kristus nad glavnim oltarjem?

Deset sob. V eni teh sob meša Verina mama karte za mizo.

— Si videla, Veročka? —

— Kaj, mama? —

— Kralj je prišel čez. Ampak... to je zdaj pik...

Pik je hudoben. Hočem srce. Kje je srce, gospa Badovinec. Srce, enačba z neznanko... Ne vem računati, ne morem najti srca.

*

To je pomlad. Na vsakem koraku nekaj klije, raste. Kako ljubim... Gospa Bogdanova, legla bi na zemljo, zarila bi vanjo prste, izkričala bi ji vse. Nikomur ne morem povedati, kako je to. Oblaki, trava, kostanji,

ki bodo kmalu dobili prve liste. Nimam več nobenih nogavic. Naj hodim bosa? . . . Vse sem vedela in gospa Bogdanova se mi je smehljala. Sedela je za katedro in roke je imela prekrižane na krilu. Vse bi ji povedala . . . kako jo imam rada, kako žalostno je življenje v sirotišču.

Aljoša! . . . Mali Aljoša. Drevesa v parku molčijo. Čitam »Karamazove«. Kako brezpomembne so nogavice. Ivan, Ivan Karamazov se cinično smeje. Hotela bi čutiti njegove močne roke okrog pasu.

Mali, pobožni Aljoša, kaj ne, lep je Kristus? Vedela bi ga ljubiti, tega velikega, ciničnega Ivana. Tam zgoraj se že sveti sirotišče. Do tja ni prišla pomlad. Ostala je spodaj.

*

Nedeljsko jutro. Zvonovi tam spodaj pojejo o življenju, ki ga mi tu komaj poznamo. O materah, ki ljubijo svoje otroke. O kruhu, o sreči. Danes bosta Katica in Nevenka dobili nove obleke. Danes bi si hotela obleči bluzo iz tenke svile in oditi v mesto.

— Po dve in dve! —

Do kapele. Sveži šopki na oltarju diše. Jurička pazi na red. V desni roki ima molek, v levi šibo in z njo kaže na kamenitega Kristusa na oltarju.

— Tja glej, Elza! Kam pa zijaš? —

V prvi klopi kleči ravnateljica. Na koru so pevci. Vonj kadila. Orgle. Ne morem peti. Kako rada bi pela o tem, kar tako duši, tako boli. S suhimi, vročičnimi očmi strmim v Kristusa.

Jurička pobožno gleda v rožni venec in v šibo. Kam gleda mala Nevenka?

— Ti tako moliš? — Tja glej! —

Šiba se skoraj dotika kamenitega Kristusa. Za njim je okno, za oknom zelena trava, drevje, nebo.

Ivana ni? Moji prsti — kako boli . . . Kraljica majniška . . . pojejo pevci in melodija, orgle, — ne, jaz ne morem več tu stati in molčati! Jaz moram nekam iti, nekomu moram povedati, da trpim, da hočem ljubezni, hočem svileno bluzo, kruha . . . Kameniti Kristus — ti si bog? Dobri, pravični bog?

Ravnateljica pobožno moli. Zakaj je njena mala punčka lepše oblečena kot druge deklice? Zakaj sme njen fant imeti dolge lase, vsi drugi dečki pa morajo biti do kože ostrizeni?

Pridiga velja Anki, Zlati, Nevenki. Slehernemu med nami. Grešimo. Neprenehoma grešimo. Grešimo v mislih, besedah, dejanjih. Tudi ponoči. O, koliko greha je nakopičenega v naših dušah in v naših telesih. A še večji so bili grehi naših mater in tudi zanje smo odgovorni.

Kameniti Kristus se smehlja. Takega so napravili, z nasmehom na ustih. Če bi bil bog, bi se za časa pridige prenehal smehljati.

— Po dve in dve! —

Iz kapele do sirotišča. Nedelja, sonce, bog. Kakšno potvorjeno življenje, med kapelo in sirotiščem. Vsako nedeljo iste obleke, ki diše po omarah. Jurička in njena šiba. Ista neslana prežgana juha. Spodaj na vrtu, ob kostanju, sem videla včeraj zvončke. Tri bele, majhne zvončke.

Ljubim. Koga? Kaj? To spomladansko jutro, daljave za sirotiščem, gospo Bogdanovo? Ljubim sovraštvo. Prečastiti, prišla bom k spovedi. Jutri. Da vam povem, kako sovražim.

Nikogar med nami ni poživila nedelja. Na dnu naših src leži velika, sveta, breznadna želja:

Imeti bluzo iz tenke bele svile...

NEVIDNA KRILA

TRIPTIH — ANTON DEBELJAK

I.

Zamišljen vase stopam sam ob vodi,
ko val nevzdržni v daljo ji poteka.
Na mah uzre oko mi v njej človeka;
glej čudna stvar: možak po glavi hodi.

Mrtvak je ta, ki zdaj po tebi brodi,
nikoli živel ni, nemirna reka,
on nič ne moti bistrega ti teka,
nobeni izpostavljen ni nezgodi.

Ta ljubka, gibka slika iz korita
nikomur nikdar zlega ne napravi,
ne spi, ne je, ne pije, ne prezeba.

Pri vsem tem važna zdi se mi oseba:
ta senčni stvor simbol je bajke, mita,
ki čar in mik življenju daje pravi.

II.

Jaz ne razumem — reče kemik Makso —
čemu ljudje se bavijo s soneti.
Zakaj pozabe moral si oteti
nam Hamleta, zakaj, Grammatik Saxo?

Sanjarstvo vaše, to ni nič za prakso.
Pa vsi ti vaši notranji poleti,
mi pač ne vemo z njimi kaj početi.
Mar nanje kdo je kdaj postavil takso?

Izguba ur je vsaka taka muha,
zakaj nikomur ne prinese kruha,
vaš slavni Sen ni čisto nič koristen.

Na katerem shodu je kedaj nastopil,
h kateri stranki se je kdaj priklopil,
sicer pa, je li delavec to pristen?